

ज्ञानेन्द्र गदालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व
समीर नेपाल
२०७३

ज्ञानेन्द्र गदालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं
पत्रको प्रयोजनको लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
समीर नेपाल
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको एम.ए. दोस्रो वर्षका विद्यार्थी श्री समीर नेपालले ज्ञानेन्द्र गदालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । म यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०७३/०३/०६

.....
प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्
शोधनिर्देशक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

स्वीकृतिपत्र

१. प्रा.डा. देवी प्रसाद गौतम
(विभागीय प्रमुख)

२. प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल
(शोधनिर्देशक)

३. नारायण प्रसाद शर्मा गैरे
(बाह्य परीक्षक)

मिति: २०७३/०४/०९

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलज्यूको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । गीत विश्लेषणको वस्तुवादी नवीन संरचनावादी सिद्धान्तको प्रारूप तयार गरी त्यस प्रारूपप्रति मलाई परिचित गराउँदै वस्तुवादी ढङ्गबाट गीत विश्लेषणतर्फ उन्मुख गराई आवश्यक निर्देशन र विविध सल्लाह दिएर प्रस्तुत शोधपत्र सम्पन्न गराउनु हुने नेपालीमा संरचनावादी सिद्धान्तका आरम्भकर्ता शोधनिर्देशक आदरणीय गुरुप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

यो शोधपत्र लेखनका क्रममा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराएर सहयोग गर्नुहुने ज्ञानेन्द्र गदालप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

यो शोधपत्र तयारीका क्रममा साथै अन्य समयमा पनि जीवनका अनेकौं पीडा र कठिनाइहरू सहन गर्दै मेरो अध्ययनमा सदा हौसला र सहयोग गर्नुहुने पूजनीय बुबा पुण्यप्रसाद नेपाल र आमा पवित्रादेवी नेपालप्रति चिरऋणी छु ।

त्यसैगरी शोधकार्य लेखनका क्रममा निरन्तर चासो राख्दै अगाडि बढाउन सहयोग गर्नुहुने दाजु सुमन नेपाल र भाउजु भुमा नेपालप्रति हृदयबाट नै आभार प्रकट गर्दछु । जुनसुकै समयमा सहयोग गर्ने दाजु सुवास नेपाल, दिदी शोभा नेपाल तथा अन्य मित्रहरू राम ओली, लेखराज गुरूङ्ग, लेखनाथ न्यौपाने, सन्तोष नेपाल र दीपा राईप्रति आभार प्रकट गर्दछु । सजगतापूर्वक यस शोधपत्रलाई टिप्पणी गरिदिनु हुने एक्सप्रेस कम्युनिकेसन सर्भिसका मित्र बालकृष्ण महर्जनलाई पनि धन्यवाद दिन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभाग त्रि.वि. कीर्तिपुर समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०७३-०३-०७

समीर नेपाल
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

विषयसूची

पृष्ठ सङ्ख्या

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय

१-५

१.१ विषयपरिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्यहरू	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ अध्ययनको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	४
१.६ शोधकार्यको सीमाङ्कन	४
१.७ सामग्री सङ्कलनविधि	४
१.८ शोधविधि	५
१.९ शोधपत्रको रूपरेखा	५

दोस्रो परिच्छेद

ज्ञानेन्द्र गदालको जीवनी

६-२०

२.१ जन्म र जन्मस्थान	६
२.२ बाल्यकाल	६
२.३ शिक्षादीक्षा	७
२.३.१ अक्षरारम्भ, प्राथमिक र माध्यमिक तहको शिक्षा	७
२.३.२ उच्च तहको शिक्षा	७
२.४ विवाह तथा सन्तान	८
२.५ बसोबास	९
२.६ पारिवारिक अवस्था	९
२.७ शैक्षिक अवस्था	९
२.८ आर्थिक स्थिति	९
२.९ कार्य क्षेत्रमा संलग्नता	१०
२.९.१ पेसागत संलग्नता	१०
२.९.२ संस्थागत संलग्नता	१०

२.९.३ सामाजिक संलग्नता	१३
२.१० व्यक्तिगत रुचि	१३
२.११ व्यक्तिगत स्वभाव र बानी व्यवहार	१४
२.१२ भ्रमण	१४
२.१३ अविस्मरणीय क्षण	१५
२.१४ सुखदुःखका क्षणहरू	१५
२.१५ जीवनदर्शन	१५
२.१६ साहित्यिक दृष्टिकोण	१६
२.१७ लेखन/प्रकाशन	१६
२.१७.१ लेखनको प्रेरणा र लेखनारम्भ	१६
२.१७.२ पुस्तककार कृति तथा एल्बमहरू	१७
२.१८ सम्मान तथा पुरस्कार	१८
२.१९ निष्कर्ष	१९

तेस्रो परिच्छेद

ज्ञानेन्द्र गदालको व्यक्तित्व

२१-२८

३.१ पृष्ठभूमि	२१
३.२ शारीरिक व्यक्तित्व	२१
३.३ व्यक्तित्वका विभिन्न पाटा	२१
३.३.१ साहित्यिक व्यक्तित्व	२२
३.३.१.१ गीतकार व्यक्तित्व	२२
३.३.१.२ सम्पादक व्यक्तित्व	२३
३.३.२ साहित्येतर व्यक्तित्व	२४
३.३.२.१ समाजसेवी व्यक्तित्व	२४
३.३.२.२ जागिरे व्यक्तित्व	२४
३.३.२.३ सङ्गठक व्यक्तित्व	२५
३.३.२.४ अन्तर्वार्ताकार व्यक्तित्व	२६
३.३.२.५ चिन्तनशील व्यक्तित्व	२६
३.३.२.६ प्रेरक व्यक्तित्व	२६

३.४ जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वबिच अर्न्तसम्बन्ध	२७
३.५ निष्कर्ष	२८

चौथो परिच्छेद

ज्ञानेन्द्र गदालको साहित्ययात्रा २९-३२

४.१ पृष्ठभूमि	२९
४.१.१ पहिलो चरण (२०४० देखि २०६० सम्म)	३०
४.१.२ दोस्रो चरण (२०६० देखि हालसम्म)	३०
४.२ निष्कर्ष	३१

पाँचौँ परिच्छेद

गीत विश्लेषणको प्रारूप ३३-३९

५.१ वस्तु : भाव वा विचार	३५
५.१.१ प्रणयात्मक/रागात्मक विषयवस्तु	३५
५.१.२ प्रणयेतर/रागेतर विषयवस्तु	३५
५.२ पर्याधार	३५
५.२.१ वैयक्तिक पर्याधार	३६
५.२.२ सामाजिक पर्याधार	३६
५.३ ढाँचा	३६
५.३.१ वृत्तात्मक ढाँचा	३६
५.३.२ चक्रात्मक ढाँचा	३६
५.४ भाषाशैलीय विन्यास	३७
५.४.१ अभिव्यक्ति	३७
५.४.२ प्रस्तुति	३८
५.४.३ बिम्ब/प्रतीक/अलङ्कार	३८
५.४.४ लय/गेयता/सङ्गीतात्मकता	३८
५.४.५ अग्रभूमीकरण	३९

छैटौँ परिच्छेद

ज्ञानेन्द्र गदालका गीतसङ्ग्रहको अध्ययन ४०-१६२

६.१ विषयप्रवेश	४०
६.२ ज्ञानेन्द्र गदालको मलाई छुने मन गीतसङ्ग्रहको विश्लेषण	४०

६.२.१ परिचय	४०
६.२.२ संरचना	४२
६.२.३ वस्तु : भाव वा विचार	४३
६.२.४ पर्याधार	७९
६.२.५ ढाँचा	८३
६.२.६ भाषाशैलीय विन्यास	८४
६.३ भरीपछिको आकाश गीतसङ्ग्रहको विश्लेषण	९९
६.३.१ परिचय	९९
६.३.२ संरचना	१००
६.३.३ वस्तु : भाव वा विचार	१०१
६.३.४ पर्याधार	१४०
६.३.५ ढाँचा	१४५
६.३.६ भाषाशैलीय विन्यास	१४७
६.३.७ निष्कर्ष	१५९

सातौँ परिच्छेद

ज्ञानेन्द्र गदालका गीति एल्बमहरुको अध्ययन

	१६३-१६८
७.१ विषयप्रवेश	१६३
७.२ एल्बमहरुको अध्ययन	१६४
७.२.१ यौवन एल्बमको अध्ययन	१६४
७.२.२ आँखी भ्यालैमा एल्बमको अध्ययन	१६४
७.२.३ मौनता एल्बमको अध्ययन	१६५
७.२.४ परदेश एल्बमको अध्ययन	१६६
७.२.५ सम्भनाका छालहरु एल्बमको अध्ययन	१६७
७.३ निष्कर्ष	१६८

आठौँ परिच्छेद

उपसंहार तथा निष्कर्ष

	१६९-१७२
८.१ उपसंहार	१६९
८.२ निष्कर्ष	१७१
परिशिष्ट	१७३-१८०
सन्दर्भ सामग्री सूची	१८१

संक्षेपीकृत शब्दसूची

एम.ए	:	मास्टर अफ आर्टस् (स्नातकोत्तर)
अप्र	:	अप्रकाशित
काठ	:	काठमाडौं
डा.	:	डाक्टर
ते.संस्क	:	तेस्रो संस्करण
दो.संस्क	:	दोस्रो संस्करण
पृ.	:	पृष्ठ
वि.सं.	:	विक्रम संवत्
सम्पा	:	सम्पादक
स्व.	:	स्वर्गीय
...	:	केही अंश छोडिएको
/	:	अथवा